

Forelesing 16

Estimatorar

Torstein Fjeldstad

Institutt for matematiske fag, NTNU

28.02.2018

I dag

- Sentralgrenseteoremet
- Estimatorar
- Kahoot

Repetisjon I

Populasjon

Ein populasjon består av alle moglege observasjonar me kan gjere.

Utval

Eit utval er ei delmengde av ein populasjon.

Tilfeldig utval

Tilfeldig utval (eng: random sample): einingane som trekkes frå populasjonen velges tilfeldig og uavhengig av kvarandre.

Repetisjon II

Observator

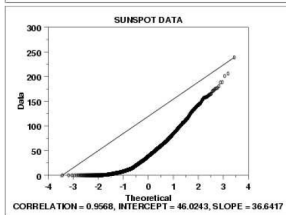
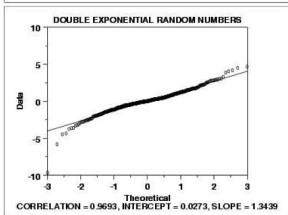
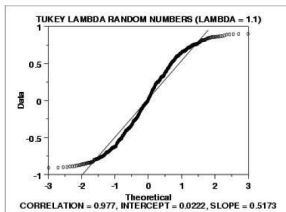
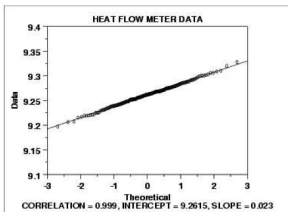
Ein **observator** (eng: statistic) er ein funksjon av stokastiske variablar i eit tilfeldig utval.

Utvalsfordeling

Fordelinga til ein observator kallast utvalsfordelinga (eng: sampling distribution).

Repetisjon III

Normalplott: Plott $x_{(1)}, \dots, x_{(n)}$ mot $\Phi^{-1}(\frac{i}{n})$ og avgjør om det er en lineær sammenheng.

Sentralgrenseteoremet

Teorem

La X_i vere uavhengig identisk fordelte (u.i.f.) stokastiske variabler med $E(X_i) = \mu_X$ og $Var(X_i) = \sigma_X^2 < \infty$ for $i = 1, \dots, n$. La $\bar{X}_n = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i$. Då vil fordelinga til

$$Z = \frac{\bar{X}_n - E(\bar{X}_n)}{SD(\bar{X}_n)} = \frac{\bar{X}_n - \mu_X}{\sigma_X/\sqrt{n}}$$

gå mot ei standard normalfordeling når $n \rightarrow \infty$.

Sentralgrenseteoremet

Teorem

La X_i vere uavhengig identisk fordelte (u.i.f.) stokastiske variablar med $E(X_i) = \mu_X$ og $Var(X_i) = \sigma_X^2 < \infty$ for $i = 1, \dots, n$. La $\bar{X}_n = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i$. Då vil fordelinga til

$$Z = \frac{\bar{X}_n - E(\bar{X}_n)}{SD(\bar{X}_n)} = \frac{\bar{X}_n - \mu_X}{\sigma_X / \sqrt{n}}$$

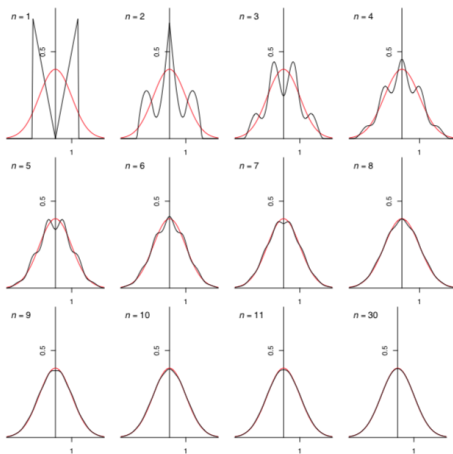
gå mot ei standard normalfordeling når $n \rightarrow \infty$.

Dette tilsvarar

$$\bar{X}_n \approx n \left(x; \mu_X, \frac{\sigma_X}{\sqrt{n}} \right).$$

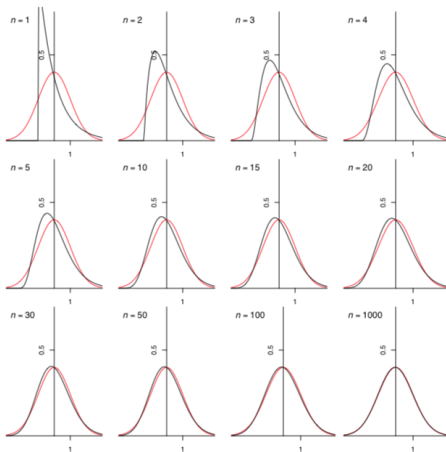
Merk: Sjølv om X_i ikkje er normalfordelt vil $\bar{X}_n$ vere tilnærma normalfordelt når n er tilstrekkeleg stor (ofte nok med $n \geq 30$).

Sentralgrenseteoremet for ei symmetrisk fordeling

Sentralgrenseteoremet for eksponentialfordelinga

Forventningsrett estimator

Ein observator $\hat{\theta}$ seies å verre ein forventningsrett (eng: unbiased) estimator for parameteren θ dersom

$$E(\hat{\theta}) = \theta.$$

Effisient estimator

Av fleire forventningsrette estimatorar for θ seier me at den med minst varians er den mest effisiente.

Me føretrekk den mest effisiente estimatoren.

Illustrasjon ved simulering

— Situasjon:

- $X_1, X_2, \dots, X_n$ tilfeldig utvalg fra $n(x; \mu, \sigma)$ -populasjonen.
- Verdien til μ er ukjent.
- Skal estimere (anslå) verdien til μ .

— Naturlige estimatorer:

$$\hat{\mu}_1 = \bar{X} \text{ (gjennomsnitt)} \quad \text{og} \quad \hat{\mu}_2 = \tilde{X} \text{ (empirisk median)}$$

Illustrasjon ved simulering

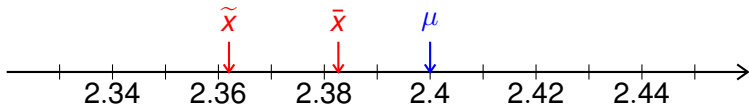
— Situasjon:

- $X_1, X_2, \dots, X_9$ tilfeldig utvalg fra $n(x; \mu, \sigma)$ -populasjonen.
- Verdien til μ er ukjent.
- Skal estimere (anslå) verdien til μ .

— Generer observasjoner $X_i \sim n(x_i; 2.4, 0.1)$.

2.480, 2.262, 2.560, 2.281, 2.503, 2.362, 2.258, 2.282, 2.456

$$\bar{x} = 2.3827 \quad \text{og} \quad \tilde{x} = 2.362$$

Illustrasjon ved simulering

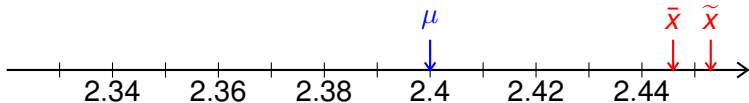
— Situasjon:

- $X_1, X_2, \dots, X_9$ tilfeldig utvalg fra $n(x; \mu, \sigma)$ -populasjonen.
- Verdien til μ er ukjent.
- Skal estimere (anslå) verdien til μ .

— Generer observasjoner $X_i \sim n(x_i; 2.4, 0.1)$.

2.482, 2.407, 2.415, 2.406, 2.480, 2.453, 2.512, 2.331, 2.527

$$\bar{x} = 2.4459 \quad \text{og} \quad \tilde{x} = 2.453$$

Illustrasjon ved simulering

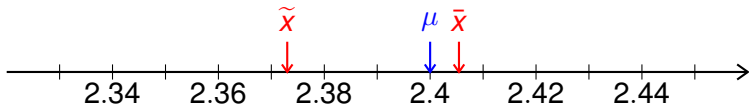
— Situasjon:

- $X_1, X_2, \dots, X_9$ tilfeldig utvalg fra $n(x; \mu, \sigma)$ -populasjonen.
- Verdien til μ er ukjent.
- Skal estimere (anslå) verdien til μ .

— Generer observasjoner $X_i \sim n(x_i; 2.4, 0.1)$.

2.464, 2.277, 2.547, 2.393, 2.373, 2.369, 2.321, 2.369, 2.536

$$\bar{x} = 2.4054 \quad \text{og} \quad \tilde{x} = 2.373$$

Illustrasjon ved simulering

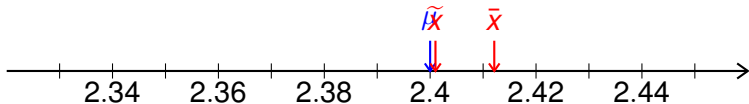
— Situasjon:

- $X_1, X_2, \dots, X_9$ tilfeldig utvalg fra $n(x; \mu, \sigma)$ -populasjonen.
- Verdien til μ er ukjent.
- Skal estimere (anslå) verdien til μ .

— Generer observasjoner $X_i \sim n(x_i; 2.4, 0.1)$.

2.544, 2.401, 2.465, 2.430, 2.389, 2.461, 2.330, 2.325, 2.364

$$\bar{x} = 2.4121 \quad \text{og} \quad \tilde{x} = 2.401$$

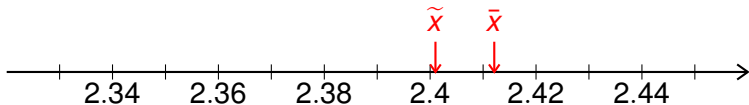

Illustrasjon ved simulering

- Situasjon:
  - $X_1, X_2, \dots, X_9$ tilfeldig utvalg fra $n(x; \mu, \sigma)$ -populasjonen.
  - Verdien til μ er ukjent.
  - Skal estimere (anslå) verdien til μ .
- Observerer verdier for $X_1, X_2, \dots, X_9$.

2.544, 2.401, 2.465, 2.430, 2.389, 2.461, 2.330, 2.325, 2.364

$$\bar{x} = 2.4121 \quad \text{og} \quad \tilde{x} = 2.401$$

Illustrasjon ved simulering

- Situasjon:
  - $X_1, X_2, \dots, X_9$ tilfeldig utvalg fra $n(x; \mu, \sigma)$ -populasjonen.
  - Verdien til μ er ukjent.
  - Skal estimere (anslå) verdien til μ .
- Gjentar forsøket 10 000 ganger.
  - Lager histogram over de 10 000 verdiene av $\bar{x}$ og $\tilde{x}$.

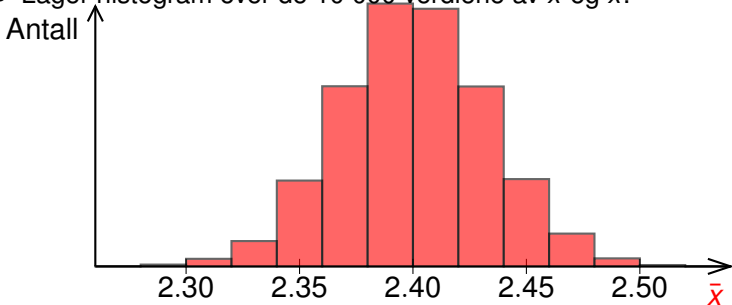
Illustrasjon ved simulering

— Situasjon:

- $X_1, X_2, \dots, X_9$ tilfeldig utvalg fra $n(x; \mu, \sigma)$ -populasjonen.
- Verdien til μ er ukjent.
- Skal estimere (anslå) verdien til μ .

— Gjentar forsøket 10 000 ganger.

- Lager histogram over de 10 000 verdiene av $\bar{x}$ og $\tilde{x}$.

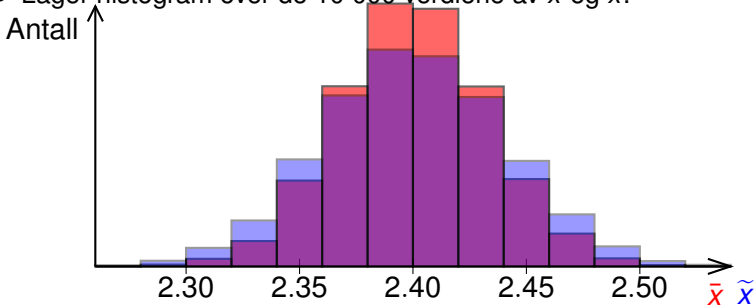
Illustrasjon ved simulering

— Situasjon:

- $X_1, X_2, \dots, X_9$ tilfeldig utvalg fra $n(x; \mu, \sigma)$ -populasjonen.
- Verdien til μ er ukjent.
- Skal estimere (anslå) verdien til μ .

— Gjentar forsøket 10 000 ganger.

- Lager histogram over de 10 000 verdiene av $\bar{x}$ og $\tilde{x}$.

Neste veke

- Sannsynsmaksimeringsestimator
- Konfidensintervall